

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Ю. Бальцій, В. Панасюк

СУЧАСНИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ

Методичні рекомендації

Освітньо-професійна програма
підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
у Національному університеті
«Одеська юридична академія»,
галузь знань – 08 «Право»,
спеціальність – 081 «Право»

Одеса
Фенікс
2023

УДК 342(477)
Б21

Рекомендовано до друку
навчально-методичною радою НУ «Одеська юридична академія»
(протокол № 1 від 26 вересня 2023 року).

Укладачі:

Бальцій Юрій Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Панасюк Віта Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Манько Денис Григорович – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін Міжнародного гуманітарного університету;

Синицин Павло Миколайович – доктор філософії у галузі права, ст. викладач кафедри приватно-правових дисциплін і морського права Одеського національного морського університету, адвокат.

Бальцій Ю., Панасюк В.

Б21 Сучасний конституціоналізм : метод. реком. (освітньо-профес. програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра у Національному університеті «Одеська юридична академія», галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право». [Електронне видання] / Ю. Бальцій, В. Панасюк ; НУ «ОЮА». – Одеса : Фенікс, 2023. – 72 с. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/26895>

ISBN 978–617–8395–10–0

ISBN 978–617–8395–10–0

© Ю. Бальцій, В. Панасюк, 2023
© НУ «ОЮА», 2023

ВСТУП

З проголошенням 24 серпня 1991 року незалежності України і прийняття 28 червня 1996 року Конституції України почався потужний процес створення демократичної правової держави Україна.

Конституціоналізм – це одне з фундаментальних та водночас найбільш складних понять в сучасній юридичній науці. Не зважаючи на глибокий систематичний аналіз історичних та ідейно-теоретичних витоків, немає єдності серед наукової спільноти щодо визначення поняття «конституціоналізм» та місту цього складного феномену, як у вітчизняній, так й у зарубіжній науці конституційного (державного) права. Конституціоналізм як динамічна система за загальним правилом проявляється в практиці державного будівництва та формування громадянського суспільства.

В сучасних умовах державотворення виступають найбільш актуальні, як теоретичні так й практичні проблемні питання, які пов'язані з вивченням сучасного конституціоналізму, які в майбутньому будуть відігравати вирішальну роль в реформуванні держави та суспільства в Україні.

Сучасний конституціоналізм своєю метою ставить, перш за все, питання, які пов'язані з: висвітлення та вивчення основних демократичних засад конституційного права; отримання суттєвих знань з сучасного конституціоналізму; вивчення основних теорій, доктрини та засад сучасного конституціоналізму; використання позитивного зарубіжного досвіду у сучасному конституційному реформуванні України; вивчення та оволодіння здобувачами вищої освіти відповідних вмій та навичок системно-правового аналізу конституційно-правових норм та їх практичного застосування у юридичній сфері.

Крім того, категорія «сучасний конституціоналізм» спрямована на розкриття адаптивної здатності вітчизняного конституціоналізму до особливих правових режимів таких як карантин та воєнний стан.

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Сучасний конституціоналізм» покликані сформувати у здобувачів вищої освіти чітке розуміння сучасного українського конституціоналізму та будуть сприяти покращенню засвоєння базових теоретичних знань з питань застосування конституційного законодавства, підготувати їх до здачі відповідних іспитів та практичної діяльності.

Ці методичні вказівки розроблено в межах програми навчальної дисципліни «Сучасний конституціоналізм» та спрямовано на підготовку висококваліфікованих кадрів у сфері права.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

	Назва теми	Лекційні заняття (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
1.	Джерела конституційного права у системі конституціоналізму	2	2	6
2.	Конституційний лад та конституціоналізм	2	2	6
3.	Конституційно-правові засади народовладдя	2	4	6
4.	Конституційно-правовий статус особи в системі сучасного конституціоналізму	2	4	6
5.	Законодавча влада в системі конституціоналізму	2	2	6
6.	Президент України в системі конституціоналізму	2	2	6
7.	Виконавча влада в системі конституціоналізму	2	2	6
8.	Судова влада. Конституційний Суд України	2	2	6

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Джерела конституційного права у системі конституціоналізму

Джерела конституційного права: поняття та сучасна система. Особливості співвідношення конституційних засад міжнародного та національного (вітчизняного) права. Система джерел конституційного права України в контексті міжнародно-правового впливу. Конституція: поняття, правова природа, функції та юридичні властивості. Порядок ухвалення та внесення змін до Конституції України. Конституційний контроль як форма здійснення охорони конституції. Поняття та види нормативно-правових актів як джерел конституційного права. Договір як нормативно-правове джерело конституційного права: поняття та видова характеристика. Особливості визначення та змістова характеристика інших джерел конституційного права.

ТЕМА 2. Конституційний лад та конституціоналізм

Конституційний лад України: поняття та загальна характеристика. Правовий порядок визначення та зміни конституційного ладу України. Основні засади конституційного ладу України. Конституційні засади державного суверенітету України. Конституційний принцип поділу державної влади. Обмеження влади правом як найбільш демократична сучасна засада конституційного ладу України. Верховенство права: невід’ємний принцип конституційного ладу.

ТЕМА 3. Конституційно-правові засади народовладдя

Народовладдя: поняття та правова природа. Безпосередня (пряма) та представницька демократія в контексті сучасного конституціоналізму. Референдум: поняття, види та конституційно-правова регламентація. Поняття та загальні принципи виборчого права. Виборча система: поняття та основні види. Конституційно-правове регулю-

вання і порядок формування виборних представницьких органів та посадових осіб державної влади та органів місцевого самоврядування. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні: особливості визначення та застосування.

ТЕМА 4. Конституційно-правовий статус особи в системі сучасного конституціоналізму

Понятійні засоби, які визначають правове становище особи. Принципи правового положення особистості. Поняття, юридична природа та особливості класифікації конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Співвідношення індивідуальних і колективних прав громадян. Гарантії здійснення прав, свобод і обов'язків громадян. Завдання державних органів і об'єднань громадян, правоохоронних органів у посиленні правової захищеності людини. Міжнародно-правові стандарти прав людини: практика застосування в Україні.

ТЕМА 5. Законодавча влада в системі конституціоналізму

Законодавча влада: поняття та її місце в системі розподілу державної влади. Верховна Рада України: конституційний склад, структура та принципи діяльності. Компетенція Верховної Ради України. Поняття та видова характеристика сучасних парламентських процедур. Конституційно-правовий статус народного депутата України. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Рахункова палата як спеціалізований орган Верховної Ради України: правовий статус та особливості діяльності.

ТЕМА 6. Президент України в системі конституціоналізму

Президент України – одноособовий орган державної влади в Україні. Порядок вступу на пост Президента України та відповідний порядок припинення його повноважень. Компетенція Президента України. Акти Президента України. Провідна роль Президента

України та його значуще місце в системі органів публічної влади. Рада національної безпеки і оборони України – координаційний орган з питань національної безпеки і оборони при Президентові України: особливості конституційно-правового статусу. Офіс Президента України: правова регламентація та особливості функціонування. Інші допоміжні структури при Президентові України: правова природа та загальна характеристика.

ТЕМА 7. Виконавча влада в системі конституціоналізму

Виконавча влада: поняття та її визначальне місце в механізмі державної влади. Сучасна система органів виконавчої влади в Україні: особливості визначення. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України. Конституційно-правовий статус та особливості системи центральних органів державної виконавчої влади. Конституційно-правовий статус і система місцевих органів державної виконавчої влади.

ТЕМА 8. Судова влада. Конституційний Суд України

Судова влада: роль та місце в системі публічної влади України. Конституційно-правові категоріальні засади функціонування судової влади в Україні. Конституційно-правові засади судочинства в Україні. Система судоустрою в Україні: загальна характеристика. Конституційно-правовий статус судді в Україні. Конституційний Суд України: правова природа, компетенція, склад, акти.

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

ТЕМА 1. Джерела конституційного права у системі конституціоналізму

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання щодо поняття, ознак, видів та системи джерел конституційного права у системі сучасного конституціоналізму, а також формування відповідних вмінь та практичних навичок щодо їхньої реалізації при вирішенні практичних завдань у правовій сфері.

Результати навчання

Після опрацювання матеріалу здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- пояснювати теоретичні засади джерел конституційного права;
- демонструвати глибоке знання практичного застосування джерел конституційного права;
- володіти глибокими знаннями про поняття та систему джерел конституційного права в системі сучасного конституціоналізму;
- розв'язувати практичні задачі із застосування конституційного законодавства.

Лекційні питання:

Поняття і система джерел конституційного права в системі сучасного конституціоналізму: поняття та система.

Система джерел конституційного права України в контексті сучасного міжнародно-правового впливу.

Нормативно-правовий акт як джерело сучасного конституціоналізму.

Нормативний-правовий договір як джерело сучасного конституціоналізму.

Акти органів судової влади в системі джерел сучасного конституціоналізму.

Інші джерела конституційного права та їх особливості в системі сучасного конституціоналізму.

Питання до практичного заняття:

Джерела конституційного права в системі сучасного конституціоналізму: поняття та система.

Конституційні засади співвідношення джерел національного та міжнародного права.

Поняття та види нормативно-правових актів як джерел конституційного права.

Нормативно-правовий договір: поняття та класифікація.

Загальна характеристика актів органів судової влади системі джерел конституційного права.

Інші джерела конституційного права та особливості їх практичного застосування в системі сучасного конституціоналізму.

Завдання для самостійної роботи:

1. На зборах громадян, жителів міста Николаєва, в яких прийняло участь дві тисячі триста п'ятдесят громадян України, які відповідно до чинного законодавства мають право виборчого голосу, прийняли відповідне рішення щодо створення певної групи, а саме з проведення всеукраїнського референдуму стосовно внесення деяких змін до частини 7 статті 20 Конституції України відповідно виклавши її в наступній редакції: «Столицею України є місто Миколаїв». Крім того, до Центральної виборчої комісії були передані завірені належним чином документи проведених зборів для відповідної реєстрації ініціативної групи з проведення всеукраїнського референдуму. Проаналізуйте наведену вище інформацію та визначте, які дії повинна вчинити Центральна виборча комісія у межах наведених аргументів.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України», виявив наявність умов надзвичайної ситуації та невідповідність вказаного акту

чинному законодавству. Інших зауважень до законопроекту не виявлено. Як ви вважаєте, який саме висновок щодо цього проекту Закону України повинен надати Конституційний суд України?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке джерело конституційного права?
2. Як впливає міжнародне право на систему джерел конституційного права України?
3. Які основні джерела конституційного права?
4. Охарактеризуйте сучасний стан системи джерел конституційного права в системі сучасного конституціоналізму?
5. Назвіть інші джерела конституційного права?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Генезис джерел конституційного права України.
2. Система джерел конституційного права України: особливості визначення.
3. Конституція як основне джерело конституційного права України.
4. Закон як джерело конституційного права України.
5. Конституційні звичаї та правові традиції як джерело конституційного права.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конституційний Договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1к/95> вр (дата звернення: 25.09.2023).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р., ратифікована Україною Законом № 475/97-ВР від

- 17.07.97. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 дата звернення: 25.09.2023).
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477 IV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477_15 (дата звернення: 25.09.2023).
  5. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794 VII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794_18 (дата звернення: 25.09.2023).
  6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136 VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136_19 (дата звернення: 25.09.2023).
  7. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906 IV (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906> (дата звернення: 25.09.2023).
  8. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно правових актів а набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/503/97> (дата звернення: 25.09.2023).
  9. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861 VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (дата звернення: 25.09.2023).
  10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402 III (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402_19 (дата звернення: 25.09.2023).

Спеціальна література:

11. Аналітичне дослідження актів Верховної Ради України, прийнятих після введення воєнного стану в Україні / Київський регіональний центр НАПрН України. Одеса: Гельветика, 2022. Вип. 1. 99 с.; Вип. 2. 103 с.
12. Бальцій Ю.Ю. Конституція України як основа розбудови суверенної України / *Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених: збірник тез учасників конференції*

- молодих учених* / за заг. ред.к.і.н., доцента Солошенко В.В. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. 285 с. С. 239–242.
13. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
  14. Конституційне право: навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.]; за заг. ред. Д. Терлецького; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
  15. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т.М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
  16. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю.М. Бисаги, Д.М. Белова. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика». 2015. 260 с.
  17. Правова система України в умовах воєнного стану: зб. наук. пр. / Київський регіональний центр НАПрН України; за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Н.В. Міловської, М.М. Хоменка. Одеса: Гельветика, 2022. 540 с.
  18. Різник С.В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 473 с.
  19. Синицин П.М. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України в контексті рішень Європейського суду з прав людини: дис. ... д-ра філософії / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. 240 с.
  20. Сінкевич О. До питання кодифікації законодавства України про референдуми. *Juris Europensis Scientia*. 2022. № 2. С. 23–27.
  21. Чиркін А.С. Нормотворчість органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. / НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України. Харків: Право, 2022. Вип. 43. С. 141–153.

22. Шабетя С. А. Аналіз законодавчих новел щодо введення на території України воєнного стану. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 18. Право. 2022. Вип. 37. С. 51–57.
23. Шачковська Л. С., Цимбал В. О. Проблеми українського конституціоналізму на сучасному етапі розвитку держави. *Право та державне управління*. 2022. № 22. С. 59–65.
24. Шевчук О. А. Конституційно правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади: дис. ... д ра філософ.: 081. Київ, 2022. 207 с.

ТЕМА 2. Конституційний лад та конституціоналізм

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання щодо сутності та змісту конституційного ладу, системи засад конституційного ладу, а також гарантій конституційного ладу в системі сучасного конституціоналізму.

Результати навчання

Після опрацювання матеріалу здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) пояснювати теоретичні та практичні аспекти нормативно-правового регулювання конституційного ладу України;
- 2) демонструвати глибоке знання практики застосування принципу верховенства права та інших принципів конституційного ладу суб'єктами конституційно-правових відносин;
- 3) володіти глибокими знаннями про особливості застосування принципу поділу державної влади в системі сучасного конституціоналізму;
- 4) розв'язувати практичні задачі із застосування конституційного законодавства стосовно практики діяльності суб'єктів конституційно-правових відносин.

Лекційні питання:

1. Конституційний лад України: поняття та зміст.
2. Система засад конституційного ладу України в системі сучасного конституціоналізму.
3. Принцип верховенства права в системі сучасних засад конституційного ладу України.
4. Принцип поділу державної влади в системі сучасного конституціоналізму.
5. Гарантії конституційного ладу України.

Питання до практичного заняття:

1. Поняття та змістова характеристика конституційного ладу України.
2. Особливості визначення та загальна характеристика системи засад конституційного ладу України.
3. Принцип верховенства права в системі сучасного конституціоналізму.
4. Конституційний принцип поділу державної влади в системі сучасного конституціоналізму.
5. Гарантії конституційного ладу України: поняття та особливості.

Завдання для самостійної роботи:

1. Відповідно до ст. 5 Конституції України 1996 року: «Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Ніхто не може узурпувати державну владу». 5 жовтня 2005 року Конституційний Суд України прийняв відповідне рішення № 6-рп/2005 у справі про «здійснення влади народом». Виходячи з відповідних положень Конституції України та враховуючи вищезазначене рішення Конституційного Суду України, підготуйте відповіді на такі запитання: що являє собою узурпація державної влади? які суб'єкти можуть узурпувати державну владу?

2. Конституція України в статті 8 регламентує, що «В Україні визнається і діє принцип верховенства права». Шістдесят п'ять народних депутатів звернулись до Конституційного Суду України відповідно до офіційного тлумачення статті 8 Конституції України. В цьому конституційному поданні зазначалося, що «хоча в частині першій статті 8 Конституції України проголошено принцип верховенства права, однак у частині 2 цієї ж статі закріплено що Конституції України має найвищу юридичну силу. А виходячи з того, що в Преамбулі, Конституція України – Основний Закон України, то фактично в Україні діє принцип не верховенства права, а діє принцип верховенства закону». Виходячи із аналізу преамбули та статті 8 Конституції України від Конституційного Суду народні депутати у своєму поданні вкрай наполегливо вимагали визнати, що наведене конституційне положення яке визначено в ст. 8 Конституції України слід розуміти саме як верховенство закону. Проаналізуйте Конституцію України та практику Конституційного Суду з цього питання та складіть відповідний проект рішення Конституційного Суду України з цієї справи з детальним обґрунтуванням.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке конституційний лад?
2. Які ви знаєте засади конституційного ладу України?
3. Як ви розумієте принцип верховенства права в системі засад конституційного права України?
4. Охарактеризуйте принцип поділу державної влади в системі сучасного конституціоналізму?
5. Які ви знаєте класифікації гарантій конституційного ладу?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Становлення та розвиток конституційного ладу в Україні.
2. Обмеження влади правом: теоретичний аспект.
3. Система стримувань і противаг в системі сучасного конституціоналізму.
4. Конституційні засади державного суверенітету України.
5. Основні елементи принципу верховенства права.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55 XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55_12 (дата звернення: 25.09.2023)
3. Про проголошення незалежності України: постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 № 1427 XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427_12 (дата звернення: 25.09.2023).
4. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073 IX (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073_20 (дата звернення: 25.09.2023).
5. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704 VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704_19 (дата звернення: 25.09.2023).
6. Рішення Конституційного Суду України від 05.10.2005 № 6 рп/2005 у справі про здійснення влади народом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710_05 (дата звернення: 25.09.2023).
7. Рішення Конституційного Суду України від 11.07.1997 у справі щодо конституційності тлумачення Верховною Радою України статті 98 Конституції України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710_97 (дата звернення: 25.09.2023).
8. Рішення Конституційного Суду України від 14.07.2021 № 1 р/2021 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710_21 (дата звернення: 25.09.2023).
9. Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2008 № 6 рп/2008 у справі про прийняття Конституції та законів України на референдумі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710_08 (дата звернення: 25.09.2023).

10. Рішення Конституційного Суду України від 18.11.2004 № 17 рп/2004 у справі про Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p71004> (дата звернення: 25.09.2023).
11. Рішення Конституційного Суду України від 24.06.1999 № 6 рп/99 у справі про фінансування судів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p71099> (дата звернення: 25.09.2023).
12. Рішення Конституційного Суду України від 26.04.2018 № 4 р/2018 у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про всеукраїнський референдум». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p71018> (дата звернення: 25.09.2023)

Спеціальна література:

13. Бальцій Ю.Ю. Конституція України як основа розбудови суверенної України / *Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених: збірник тез учасників конференції молодих учених* / за заг. ред.к.і.н., доцента Солошенко В.В. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. С. 239–242.
14. Бальцій Ю.Ю. Рожкован К.М. Форми перманентної легітимації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні / *Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (17 червня 2022 р., м. Львів)* / [за наук. ред. проф. О.В. Батанова, проф. Д. Вацінкевича, доц. Р.Б. Бедрія]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка; Київ; Щецин, 2022. 300 с. С. 236–241.
15. Баймуратов М. О., Кофман Б. Я. Мілітарний конституціоналізм: до питання про формування, розуміння і оформлення феноменології. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2022. № 3. С. 6–18.
16. Батанов О.В. Конституційний лад України: протиріччя, конфліктогенний потенціал, виклики сучасності. *Судова апеляція*. 2019. № 2 (55). С. 38–42.

17. Бичков І.Г. Місце органів конституційної юрисдикції в механізмі стримувань і противаг демократичної правової держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2021. 238 с.
18. Демчина Я. Система конституційно-правових гарантій, що діють в умовах оборони України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2022. Вип. 74. С. 89–102.
19. Ірклієнко А.І. Бікамералізм в умовах формування конституційної демократії: дис. ... д-ра філософії / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 212 с.
20. Колісник В. П., Берченко Г.В., Слінько Т.М. Конституційна ідентичність як втілення установчої влади. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 69–88.
21. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
22. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
23. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т.М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
24. Матат А. Конституційні принципи: правнича теорія і практика: монографія. Київ: ВАІТЕ, 2022. 180 с.
25. Панасюк В.М. Інститути громадянського суспільства як суб'єкти реалізації державної молодіжної політики. *Юридичний вісник*. 2019. № 2. С. 38–43.
26. Совгира О. В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
27. Стаднік І. В., Буравська А.А. Верховенство права в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 69–73.
28. Томкіна О.О. Верховенство права як основоположний конституційний принцип законодавчої діяльності. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 112–119.
29. Шачковська Л. С., Цимбал В.О. Проблеми українського конституціоналізму на сучасному етапі розвитку держави. *Право та державне управління*. 2022. № 22. С. 59–65.

ТЕМА 3. Конституційно-правові засади народовладдя

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання щодо визначення правової природи та функціонування народовладдя в Україні в контексті сучасного конституціоналізму, конституційно-правової регламентації пов'язаної із проведенням референдумів і виборів, формування відповідних навичок та вмій аналізу сучасного конституційно-правового регулювання в цій сфері.

Результати навчання

Після опрацювання матеріалу здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) пояснювати теоретичні та практичні аспекти правового регулювання безпосередньої (прямої) демократії в Україні;
- 2) демонструвати глибоке знання референдного та виборчого законодавства та практики застосування в Україні;
- 3) володіти глибокими знаннями щодо застосування виборчого законодавства в діяльності органів публічної влади;
- 4) розв'язувати практичні задачі із застосування конституційного законодавства в сфері виборів та референдумів стосовно організації та проведення виборів та референдумів в Україні.

Лекційні питання:

1. Народовладдя: поняття та правова природа. Безпосередня (пряма) та представницька демократія в контексті сучасного конституціоналізму
2. Референдум: поняття, види та конституційно-правова регламентація.
3. Виборче право: поняття та принципи. Виборча система: поняття та види.

4. Конституційно-правове регулювання і порядок формування виборних представницьких органів та посадових осіб державної влади та органів місцевого самоврядування.

5. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні: проблемні питання.

Питання до практичного заняття:

1. Народовладдя: поняття та загальна видова характеристика.
2. Виборче право: поняття та принципи.
3. Виборча система: поняття та види.
4. Референдум: правова природа, види та конституційно-правова регламентація.
5. Представницькі органи публічної влади в Україні: правове регулювання, порядок формування та заміщення посадових осіб.
6. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні: поняття, види та особливості застосування.

Завдання для самостійної роботи:

1. 21 липня 2019 року під час проведення виборів народних депутатів України, громадянин С. якому в цей день виповнилось вісімнадцять років прийшов у дільничну виборчу комісію для використання свого виборчого права, та дізнався у члена дільничної виборчої комісії, що він не включений до списку виборців на цій виборчій дільниці та йому на цій підставі відмовили видати виборчий бюлетень. Громадянин С. у свою чергу звернувся із вимогою включити його до списку виборців до дільничної виборчої комісії на підставі його паспортних даних та видати йому відповідний бюлетень для голосування на цій виборчій дільниці. Проаналізуйте виборче законодавство та обґрунтуйте які саме дії повинна вчинити дільнична виборча комісія з виборів народних депутатів відносно громадянина С.?

2. Повноваження міського голови С. міста Южне, обраного на місцевих виборах 25 жовтня 2020 року, було достроково припинено у зв'язку із звернення його з особистою заявою до міської ради мі-

ста Южного щодо складання їм повноважень міського голови міста Южне. В результаті цього, Верховна Рада України прийняла рішення про проведення позачергових виборів міського голови у місті Южному та відповідно призначила місцеві вибори на 28 березня 2022 року. У місті на 25 жовтня 2020 року кількість виборців складала 74568, а вже на 1 січня 2021 року – 76235. Як ви вважаєте за якою виборчою системою будуть проведені вибори міського голови м. Южне?

Питання для самоконтролю:

1. Як визначається поняття «народовладдя»?
2. Які є форми безпосередньої демократії передбачені в Конституції України?
3. Що таке референдум та які ви знаєте їх сучасні класифікації?
4. Чим відмінність між референдумом та виборами?
5. В чим особливості конституційної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності за порушення виборчого законодавства в Україні?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Народовладдя як основа демократичної держави.
2. Легітимація влади народом.
3. Форми здійснення народовладдя.
4. Референдум: правова природа та сучасна регламентація.
5. Електронне голосування: перспектива застосування на виборах.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2019 № 396 IX (зі змінами). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396 IX](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396%20IX) (дата звернення: 25.09.2023).

3. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55 XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55_12 (дата звернення: 25.09.2023).
4. Про проголошення незалежності України: постанова Верховної Ради Української РСР від 24.08.1991 № 1427 XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427_12 (дата звернення: 25.09.2023).
5. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22.02.2007 № 698 V (зі змінами). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698_16 (дата звернення: 25.09.2023).
6. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30.06.2004 № 1932 IV (зі змінами). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1932_15 (дата звернення: 25.09.2023).
7. Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2008 № 6 рп/2008 у справі про прийняття Конституції та законів України на референдумі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710_08 (дата звернення: 25.09.2023).
8. Рішення Конституційного Суду України від 27.03.2000 № 3 рп/2000 у справі про всеукраїнський референдум за народною ініціативою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710_00 (дата звернення: 25.09.2023).
9. Рішення Конституційного Суду України від 15.10.2008 № 23 рп/2008 у справі про проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710_08 (дата звернення: 25.09.2023).
10. Рішення Конституційного Суду України від 30.01.2002 № 2 рп/2002 у справі про виборчу заставу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710_02 (дата звернення: 25.09.2023).
11. Рішення Конституційного Суду України від 24.03.2005 № 3 рп/2005 у справі про вибори Президента України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710_05 (дата звернення: 25.09.2023).
12. Рішення Конституційного Суду України від 26.04.2018 № 4 рп/2018 у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (кон-

ституційності) Закону України «Про всеукраїнський референдум». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710_18 (дата звернення: 25.09.2023).

13. Рішення Конституційного Суду України від 21.12.2017 № 3 р/2017 у справі про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710_17 (дата звернення: 25.09.2023)

Спеціальна література:

14. Бальцій Ю.Ю. Місцева (локальна) демократія в Україні: проблемні питання розвитку / Збірник тез X Всеукраїнської науково-практичної конференції «*Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні*» (м. Хмельницький, 7 грудня 2021 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 18–20.
15. Бальцій Ю.Ю. Взаємодія органів публічної влади та засобів масової комунікації як інструмент легітимності влади. / Збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції «*Правові засади організації та здійснення публічної влади*» присвяченій світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 26–27.
16. Бень Я.В. Методологія дослідження механізмів реалізації демократії участі в умовах воєнного стану в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. Київ, 2022. № 3 (21). С. 143–153.
17. Діденко О.М. Класифікація конституційно-правових гарантій права обирати та бути обраним до органів публічної влади. *Європейський політико-правовий дискурс. Evropský politický a právní diskurz*. 2021. Vol.8, Issue 2. С. 69–77.
18. Діденко О.М. Конституційно-правові гарантії права обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого

самоврядування в Україні: дис. ... д-ра філософії / Національний авіаційний університет, Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 222 с.

19. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
20. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
21. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
22. Марчук М. І., Гудзь Л. В. Місцеві вибори у країнах Європейського Союзу та Україні: порівняльна характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70. С. 119–123.
23. Панасюк В. М. Технічні цензи у виборчому законодавстві України: поняття та загальна характеристика. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф / відп. ред. М. Р. Аракелян. Гельветика. Т. 1. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 285–288.*
24. Сінькевич О. До питання кодифікації законодавства України про референдуми. *Juris Europensis Scientia*. 2022. № 2. С. 23–27.
25. Совгира О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.

ТЕМА 4. Конституційно-правовий статус особи в системі сучасного конституціоналізму

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання щодо функціонування конституційно-правового інституту статусу людини та громадянина в Україні; поняття, систему конституційно-правового статусу людини та громадянина; формування вмінь та навичок сучасної ін-

терпетації дієвого застосування відповідних норм щодо визначених питань та вирішення відповідних практичних завдань.

Результати навчання

Після опрацювання матеріалу здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) пояснювати теоретичні та практичні аспекти нормативно-правового регулювання конституційно-правового інституту статусу людини та громадянина в Україні;
- 2) демонструвати глибоке знання законодавства в сфері прав людини та практики застосування його в Україні;
- 3) володіти глибокими знаннями щодо застосування законодавства в сфері прав людини в діяльності органів публічної влади;
- 4) розв'язувати практичні задачі із застосування конституційного законодавства України та міжнародно-правових актів в сфері прав людини.

Лекційні питання:

1. Людина, особистість, громадянин у системі сучасного українського конституціоналізму.
2. Конституційні права людини і громадянина: поняття, юридична природа та класифікація.
3. Конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина: поняття та особливості реалізації.
4. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
5. Міжнародно-правові стандарти прав і свобод людини і громадянина.

Питання до практичного заняття:

1. Людина, особистість, громадянин у системі сучасного українського конституціоналізму.
2. Класифікація (види) конституційних прав і свобод людини і громадянина: поняття, та юридична природа.

3. Гарантії здійснення прав, свобод і обов'язків громадян: поняття та система
4. Конституційні обов'язки людини і громадянина: поняття та види.
5. Міжнародно-правові стандарти прав і свобод людини і громадянина: практика сучасного застосування в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

1. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини звернувся з клопотанням до Конституційного Суду України щодо невідповідності Конституції України деяких положень Закону України «Про звернення громадян», а саме: «частини другої статті 8, за якою звернення осіб, визнаних судом недієздатними, не розглядаються; другого речення частини 4 статті 16, згідно з яким скарга в інтересах недієздатних осіб подається їх законними представниками». Як ви вважаєте, чи є Уповноважений Верховної Ради України з прав людини належним суб'єктом звернення до Конституційного Суду України? Як ви думаете яке рішення прийме Конституційний Суд України, виходячи з вищевикладених фактів та обставин?

2. Використовуючи онлайн-курс: «Захист релігійних прав та свобод в Україні в умовах змін» отримайте відповідний сертифікат

https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:LCILHR+PRRF101+2021_T1/about

Питання для самоконтролю:

1. Як визначаються поняття «людина», «особистість», «громадянин»?
2. Яка правова природа конституційних прав людини і громадянина?
3. Що таке гарантії прав і свобод людини і громадянина та які ви знаєте їх сучасні класифікації?
4. Чим відмінність конституційних прав від конституційних обов'язків?
5. Які ви знаєте міжнародно-правові стандарти прав людини?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Юридична природа конституційних прав особистості в Україні.
2. Класифікація основних прав, свобод та обов'язків особистості в Україні
3. Особисті права та свободи людини в Україні
4. . Політичні права та свободи громадян України.
5. Міжнародно-правові стандарти прав людини і громадянина.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини: прийнята та проголошена резолюцією Генеральної асамблеї ООН від 10.12.1948 № 217 А (III). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 25.09.2023).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 25.09.2023).
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 25.09.2023).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 25.09.2023).
6. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706 VII (зі змінами). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1706_18 (дата звернення: 25.09.2023).
7. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від

15 квітня 2014 року № 1207 VII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207_18 (дата звернення: 25.09.2023).

8. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97 ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.09.2023).

Спеціальна література:

9. Бальцій Ю.Ю. Щодо обмеження прав людини в умовах надзвичайного стану. Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень» (м. Одеса, 20 травня 2023 року). Одеса: 2023. С. 285–288.
10. Барабаш О. Соматичні права в системі прав людини: право власності на своє тіло. *Право України*. 2022. № 2. С. 108–121.
11. Барабаш Ю., Берченко Г. Ефективність індивідуальної конституційної скарги як засобу захисту прав особи в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 9–21.
12. Білоскурська О. В., Федорчук М. Д. Нормативно-правове регулювання обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану в Україні. *Правова держава: зб. наук. пр. Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*. 2022. № 46. С. 7–18.
13. Демчина Я. Система конституційно-правових гарантій, що діють в умовах оборони України. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2022. Вип. 74. С. 89–102.
14. Діденко О. М. Ідеологічні гарантії виборчих прав громадян. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. № 1 (21). С. 29–36.
15. Діденко О. М. Концептуальні підходи до визначення конституційно-правових гарантій права обирати та бути обраним. *Сучасні аспекти науки: колективна монографія/ за ред. С. О. Романенка, І. В. Жукової*. Київ; Братислава. 2020. С. 199–216.

16. Кабанов О., Заярний О., Мироненко В. Довідник із громадянських (особистих), політичних та інших прав людини в умовах воєнного стану. Київ, 2022. 185 с.
17. Константи́й О. В. Проблеми відновлення порушених прав і свобод особи після встановлення Конституційним Судом України неконституційності норм закону. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 84–87.
18. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
19. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
20. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
21. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану: матеріали наук. семінару (23 червня 2022 р.) / упоряд.: М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, Н. Я. Лепіш. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 315 с.
22. Кучер С. А. Забезпечення права людини на вільне вираження поглядів і переконань: конституційно-правовий аспект: дис. ... д-ра філософії / Академія праці, соціальних відносин і туризму. Київ, 2021. 199 с.
23. Кушніренко О. Г., Зав'ялов С. В., Козьміна Ю. Г. Обмеження прав та свобод людини у воєнний час: конституційно-правовий аспект. *Internauka. Series: Juridical Sciences*. 2022. № 4. С. 1–23.
24. Panasiuk, V., Poliuk, Y., But, I., Zhyvotovska, I., & Synytsyn, P. (2022). Constitutional human rights under martial law: legal realities. *Amazonia Investiga*, 11(54), 76–83.
25. Права людини в особливих правових режимах: досвід України: монографія / Національний університет «Одеська юридична академія»; Д. С. Терлецький, О. В. Марусяк, М. В. Афанасьєва [та ін.]; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої. Одеса: Гельветика, 2022. 356 с.
26. *Права людини та публічне врядування в сучасних умовах*: матеріали V Міжнародного правничого форуму (м. Чернівці, 10

червня 2022 р.) / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці: Технодрук, 2022. 323 с.

27. Нестерович В. Громадянство як одна з ключових вимог для набуття та реалізації суб'єктивного виборчого права. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 1(7). С. 64–83.

ТЕМА 5. Законодавча влада в системі конституціоналізму

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання щодо функціонування законодавчої гілки влади в Україні; місця та ролі парламенту України в системі органів державної влади України; загальної характеристики конституційного статусу парламенту України; формування вмінь та навичок сучасного застосування та інтерпретації конституційно-правових норм щодо визначених питань та вирішення відповідних практичних завдань.

Результати навчання

Після опрацювання матеріалу здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) пояснювати теоретичні та практичні аспекти конституційно-правового статусу Верховної Ради України;
- 2) володіти глибокими знаннями щодо поняття та сутності законодавчої влади в Україні;
- 3) демонструвати глибоке знання законодавства в сфері діяльності Верховної Ради України;
- 4) розв'язувати практичні задачі із застосування конституційного законодавства України в сфері дії інституту парламентаризму в Україні.

Лекційні питання:

1. Законодавча влада в Україні.
2. Конституційна природа Верховної Ради України – парламенту України.

3. Верховна Рада України: конституційний склад, структура та принципи діяльності.
4. Компетенція Верховної Ради України.
5. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
6. Конституційно-правовий статус Рахункової палати.
7. Народний депутат України: правовий статус та гарантії діяльності.

Питання до практичного заняття:

1. Законодавча влада: поняття та її місце в системі розподілу державної влади.
2. Конституційний склад і структура Верховної Ради України.
3. Компетенція Верховної Ради України.
4. Конституційний статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
5. Особливості конституційно-правового статусу Рахункової палати.
6. Конституційно-правовий статус народного депутата України.

Завдання для самостійної роботи:

1. До Верховної Ради України на розгляд прийшло подання щодо призначення на посаду Міністра юстиції України народного депутата Галушко М.В. Верховна Рада України відхилила його кандидатуру своїм рішенням, зазначивши, що у доданих документах була відсутня особиста заява народного депутата Галушко М.В., яка є обов'язковою щодо переліку документів які додаються при призначення на посаду члена Кабінету Міністрів України. Як ви вважаєте яка необхідна заява для призначення на посаду Міністра юстиції України народного депутата Галушко М.В.?

2. Громадянина П. обрано депутатом Верховної Ради України на чергових парламентських виборах. Після оголошення результатів

виборів, а саме на наступний день громадянин П. звернувся до Міністерства внутрішніх справ з депутатським зверненням. Як ви вважаєте, чи мав право громадянин П. подавати депутатське звернення та з яких мотивів?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке законодавча влада за умов поділу державної влади?
2. За якою виборчою системою обирається Верховна Рада України?
3. Які функції та повноваження виконує Верховна Рада України?
4. Назвіть права та обов'язки народних депутатів України?
5. Які види гарантій діяльності народних депутатів України ви знаєте?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Поняття та сутність парламенту і парламентаризму
2. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
3. Структура Верховної Ради України.
4. Основні принципи діяльності Верховної Ради України.
5. Правовий статус народного депутата України.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861 VI (зі змінами). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861_17 (дата звернення: 25.09.2023).
3. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19.12.2019 № 400 IX (зі змінами). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400_20 (дата звернення: 25.09.2023).

4. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95 ВР (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95вр> (дата звернення: 25.09.2023).
5. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 № 576 VIII (зі змінами). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576_19 (дата звернення: 25.09.2023).
6. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 № 2790 XII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790_12 (дата звернення: 25.09.2023).
7. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2019 № 396 IX (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396_IX (дата звернення: 25.09.2023).
8. Рішення Конституційного Суду України від 06.04.2010 № 11 рп/2010 у справі за конституційним поданням 68 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 59 Регламенту Верховної Ради України стосовно можливості окремих народних депутатів України брати безпосередню участь у формуванні коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710_10 (дата звернення: 25.09.2023).
9. Рішення Конституційного Суду України від 17.10.2002 № 17 рп/2002у справі щодо повноважності Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710_02 (дата звернення: 25.09.2023).
10. Рішення Конституційного Суду України від 01.04.2008 № 4 рп/2008 у справі про Регламент Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710_08 (дата звернення: 25.09.2023).

Спеціальна література:

11. Аналітичне дослідження актів Верховної Ради України, прийнятих після введення воєнного стану в Україні / Київський ре-

- гіональний центр НАПрН України. Одеса: Гельветика, 2022. Вип. 1. 99 с.; Вип. 2. 103 с.
12. Зозуля О. І., Занкевич Н. В. Правовий статус та особливості діяльності Уповноваженого із захисту державної мови. *Форум права*. 2022. № 1. С. 62–75.
  13. Ірклієнко А. І. Бікамералізм в умовах формування конституційної демократії: дис. ... д-ра філософії / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 212 с.
  14. Кириченко Ю., Чоудрі С. Парламент України у воєнний час. *Український часопис конституційного права*. 2022. № 2. С. 59–63.
  15. Колісник В. П., Берченко Г. В., Слінько Т. М. Конституційна ідентичність як втілення установчої влади. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 3. С. 69–88.
  16. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
  17. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
  18. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
  19. Костецька Т. А. Про електронний парламентаризм в Україні: стратегія впровадження та чинники розвитку. *Правова держава: щорічник наук. пр. Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. 2022. Вип. 33. С. 314–324.
  20. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
  21. Тертишник В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 430 с.
  22. Томкіна О. О. Верховенство права як основоположний конституційний принцип законодавчої діяльності. *Нове українське право*. 2022. Вип. 2. С. 112–119.

ТЕМА 6. Президент України в системі сучасного конституціоналізму

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання щодо функціонування інституту президенства в Україні; ролі Президента України та його місця в системі органів державної влади; формування вмінь та навичок сучасної інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань та вирішення відповідних практичних завдань.

Результати навчання

Після опрацювання матеріалу здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) пояснювати теоретичні та практичні аспекти конституційно-правового статусу інституту президенства в Україні;
- 2) володіти глибокими знаннями щодо історії становлення інституту президенства в Україні;
- 3) демонструвати глибоке знання законодавства в сфері компетенції Президента України, повноважень Офісу Президента України та Ради національної безпеки та оборони України;
- 4) розв'язувати практичні задачі із застосування конституційного законодавства України в сфері дії інституту президенства в Україні.

Лекційні питання:

1. Президент України – одноособовий орган державної влади в Україні.
2. Порядок вступу на пост Президента України та порядок припинення повноважень Президента України.
3. Компетенція Президента України.
4. Офіс Президента України.
5. Ради національної безпеки і оборони України: особливості конституційно-правового статусу.

Питання до практичного заняття:

1. Президент України – одноособовий орган державної влади в Україні.
2. Порядок вступу на пост Президента України та порядок припинення повноважень Президента України.
3. Компетенція Президента України.
4. Офіс Президента України: порядок організації та діяльність.
5. Рада національної безпеки і оборони України: поняття та особливості конституційно-правового статусу.

Завдання для самостійної роботи:

1. З конституційним поданням до Конституційного Суду України звернувся Президент України щодо офіційного тлумачення положень деяких статей Конституції України, а саме ст.ст. 5, 74, 69, 94: «чи є можливим здійснення народом України як носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні законодавчої влади безпосередньо і, зокрема, прийняття всеукраїнським референдумом законів України? І якщо це є можливим, то: чи потребують рішення всеукраїнського референдуму стосовно законів затвердження або схвалення Верховною Радою України; чи застосовується стосовно законів, прийнятих всеукраїнським референдумом, процедура підписання і оприлюднення, визначена частиною другою статті 94 Конституції України?». Проаналізуйте відповідні положення Конституції України та зробіть проект рішення Конституційного Суду України з цього конституційного подання Президент України.

2. До Конституційного Суду України звернулися народні депутати України у кількості сорока трьох осіб із відповідним клопотанням: «щодо невідповідності частині першій статті 8, частині другій статті 19, пункту 1 частини другої статті 90, пункту 8 частини першої статті 106 Конституції України (є неконституційним), Указ Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів» від 21 травня 2019 року № 303/2019».

Проаналізуйте Конституцію України та відповідну практику Конституційного Суду з цього питання та складіть відповідний проєкт рішення Конституційного Суду України з цієї справи з детальним обґрунтуванням.

Питання для самоконтролю:

1. Коли виник інститут президенства в Україні?
2. Який порядок вступу на пост Президента України?
3. Які юридичні підстави усунення Президента України з посади згідно процедури імпічменту?
4. Яка правова природа конституційних повноважень Президента України?
5. Які особливості компетенції Президента України в сфері національної безпеки і оборони України?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Інститут президенства в Україні: становлення та розвиток.
2. Президент України та його місце в системі органів державної влади України.
3. Повноваження Президента як гаранта Конституції, основних прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина.
4. Особливості статусу Президента як гаранта Конституції України.
5. Гарантії діяльності Президента України: поняття та особливості реалізації.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Питання забезпечення діяльності Президента України: Указ Президента України від 20.06.2019 № 417/2019 (зі змінами). URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417/2019> (дата звернення: 25.09.2023).
3. Питання Комісії державних нагород та геральдики: Указ Президента України від 31 грудня 2011 року № 1211. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211/2011> (дата звернення: 25.09.2023).
  4. Питання Комісії з питань правової реформи: Указ Президента України від 07.08.2019 № 584/2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019> (дата звернення: 25.09.2023).
  5. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022> (дата звернення: 29.05.2023).
  6. Про забезпечення впровадження єдиної державної політики реформ в Україні: Указ Президента України від 23.07.2014 № 614/2014 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614/2014> (дата звернення: 25.09.2023).
  7. Про забезпечення проведення церемонії вступу на пост новообраного Президента України: Указ Президента України від 30.11.1999 № 1509/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1509/99/> (дата звернення: 25.09.2023).
  8. Про затвердження Положення про Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентіві України: Указ Президента України від 04.03.2021 № 89/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/89/2021> (дата звернення: 25.09.2023).
  9. Про Комісію при Президентіві України з питань громадянства: Указ Президента України від 30.04.2005 № 740/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/740/2005#n22> (дата звернення: 25.09.2023).
  10. Про Комісію при Президентіві України у питаннях помилування: Указ Президента України від 06.12.1999 № 1532/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1532/99> (дата звернення: 25.09.2023).
  11. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469 VIII (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2469> (дата звернення: 25.09.2023).

12. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента України від 14.10.2014 № 808/2014 (зі змінами). URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014) (дата звернення: 25.09.2023).
13. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент): Закон України від 10.09.2019 № 39 IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#Text> (дата звернення: 25.09.2023).
14. Про офіційні символи глави держави: Указ Президента України від 29.11.1999 № 1507/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1507/99> (дата звернення: 25.09.2023).
15. Про Положення про Консультативну раду у справах ветеранів війни, сімей загиблих (померлих) захисників України: Указ Президента України від 14.07.2020 № 273/2020 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2020> (дата звернення: 25.09.2023).
16. Про Положення про Офіс Президента України: Указ Президента України від 25.06.2019 № 436/2019 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019> (дата звернення: 25.09.2023).
17. Про Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 21 квітня 2015 року № 223/2015. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015> (дата звернення: 29.05.2023).
18. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/503/97> дата звернення: 25.09.2023).
19. Про Раду з питань свободи слова та захисту журналістів: Указ Президента України від 06.11.2019 № 808/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2019> (дата звернення: 25.09.2023).
20. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 № 183/98 ВР (зі змінами). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98вр> (дата звернення: 25.09.2023).
21. Рішення Конституційного Суду України від 10.12.2003 № 19 рп/2003 у справі щодо недоторканності та імпичменту Президента України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710_03 (дата звернення: 25.09.2023).

Спеціальна література:

22. Болдирев С. В., Лінник М. П. Способи подолання недоліків правового регулювання статусу та організації роботи органів державної влади і органів місцевого самоврядування в контексті воєнної та післявоєнної відбудови інфраструктури. *Інтернаука. Серія: «Юридичні науки»*. 2022. № 5. С. 1–18.
23. Бориславська О. Роль Президента в змішаній республіці парламентсько-президентського типу: конституційна доктрина і політична дійсність. *Український часопис конституційного права*. 2019. Вип. 1. С. 3–17.
24. Гринчак А., Гринчак С. Особливості функціонування вищих державних органів в умовах надзвичайного (воєнного) стану в європейських країнах: конституційно-правове регулювання. *Проблеми законності*. 2022. № 156. С. 143–158.
25. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
26. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
27. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слїнько. Харків: Право, 2020. 592 с.
28. Котляренко О. П. Характеристика змісту та обсягу повноважень Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 52–58.
29. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм в умовах воєнного стану. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2022. № 3(21). С. 12–22.
30. Совгира О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
31. Телліс С. О. Інститут президентства в Україні та в Угорщині: теоретико-правовий порівняльний аналіз: дис. ... д ра філософ: 081 – Право. Київ, 2021. 203 с.
32. Тертишник В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 430 с.

ТЕМА 7. Виконавча влада в системі конституціоналізму

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання щодо функціонування виконавчої гілки влади в Україні; розкриття основних елементів та сутності конституційно-правового статусу органів виконавчої влади; формування вмінь та навичок сучасної інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань та вирішення відповідних практичних завдань.

Результати навчання

Після опрацювання матеріалу здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) пояснювати теоретичні та практичні аспекти конституційно-правового статусу органів виконавчої влади;
- 2) володіти глибокими знаннями щодо поняття та сутності виконавчої влади в Україні;
- 3) демонструвати глибоке знання законодавства в сфері діяльності виконавчої влади;
- 4) розв'язувати практичні задачі із застосування конституційного законодавства України в сфері дії виконавчої влади в Україні.

Лекційні питання:

1. Виконавча влада: поняття та її визначальне місце в механізмі державної влади.
2. Система органів виконавчої влади в Україні: поняття та особливості.
3. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України в системі сучасного конституціоналізму.
4. Центральні органи державної виконавчої влади: конституційний статус і система.
5. Місцеві органи державної виконавчої влади: конституційний статус і система.

Питання до практичного заняття:

1. Виконавча влада: роль та місце в механізмі державної влади.
2. Сучасна система органів виконавчої влади в Україні: особливості визначення.
3. Кабінет Міністрів України: особливості правового статусу.
4. Центральні органи державної виконавчої влади: конституційний статус і система.
5. Місцеві органи державної виконавчої влади: конституційний статус і система.

Завдання для самостійної роботи:

1. До Конституційного Суду України звернувся Президент України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України, а саме: «Чи мають право суди загальної юрисдикції приймати до свого провадження і розглядати по суті позовні заяви про поновлення на роботі, зміну формулювання звільнення членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади та осіб, яких згідно з Конституцією України призначають на посади та звільняють з посад Президент України або Верховна Рада України?». Крім того, Президент України у конституційному поданні зазначив: «Конституція України не наділяє будь-який державний орган повноваженнями щодо скасування чи тимчасового припинення дії актів Президента України або Верховної Ради України, в тому числі і з зазначених питань. Прем'єр-міністр України, члени Кабінету Міністрів України, керівники інших центральних органів виконавчої влади, Генеральний прокурор України, Голова Антимонопольного комітету України, Голова Фонду державного майна України, судді, інші особи, яких призначають Президент України або Верховна Рада України, є особами, для яких Конституцією України встановлено особливий порядок призначення на посади та звільнення з посад». Проаналізуйте Кон-

ституцію України та складіть відповідний проект рішення Конституційного Суду України з цієї справи з детальним обґрунтуванням.

2. Проаналізувати Конституцію України та Закон України «Про Кабінет Міністрів України» та відповісти на такі питання:

1). Що відноситься до основних завдань Кабінету Міністрів України?

2). Який порядок підготовки засідань Кабінету Міністрів України?

3). Хто може бути членами Кабінету Міністрів України?

4). Ким призначаються члени Кабінету Міністрів України?

5). Хто вирішує питання про відставку Кабінету Міністрів України?

6). Хто забезпечує виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке виконавча влада?

2. Як формується особливий склад Кабінет Міністрів України?

3. Які основні завдання та повноваження Кабінету Міністрів України?

4. Що є підставою відставки Кабінету Міністрів України?

5. Який склад та структура місцевих органів державної виконавчої влади?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Поняття та сутність виконавчої влади в Україні.

2. Становлення та розвиток виконавчої влади в Україні.

3. Уряд України: особливості функціонування.

4. Акти Кабінету Міністрів України.

5. Особливості розмежування компетенцій місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., прийнята на V сесії Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794 VII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794_18 (дата звернення: 25.09.2023).
3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586_14 (дата звернення: 25.09.2023).
4. Про столицю України – місто герой Київ: Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401_14 (дата звернення: 25.09.2023).
5. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166 VI (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166_17 (дата звернення: 25.09.2023).
6. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659 XII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659_12 (дата звернення: 25.09.2023).
7. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073 IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073_20 (дата звернення: 25.09.2023).
8. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932 XII (зі змінами). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932_12 (дата звернення: 25.09.2023).
9. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_2007%D0%BF (дата звернення: 25.09.2023).
10. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442_2014%D0%BF (дата звернення: 25.09.2023).

11. Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 № 850 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8502009%D0%BF> (дата звернення: 25.09.2023).
12. Рішення Конституційного Суду України від 11.12.2007 № 12 рп/2007 у справі про порядок припинення повноважень членів Кабінету Міністрів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va12p710_07 (дата звернення: 25.09.2023).

Спеціальна література:

13. Бальцій Ю. Щодо теорії розмежування компетенцій місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 120–126.
14. Бальцій Ю.Ю. Взаємодія органів публічної влади та засобів масової комунікації як інструмент легітимності влади. / Збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції «Правові засади організації та здійснення публічної влади» присвяченій світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. 416 с. С. 26–27.
15. Бальцій Ю.Ю. Рожкован К.М. Форми перманентної легітимації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні / *Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи*: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (17 червня 2022 р., м. Львів) / [за наук. ред. проф. О.В. Батанова, проф. Д. Вацінкевича, доц. Р.Б. Бедрія]. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка; Київ; Щецин, 2022. 300 с. С. 236–241.
16. Бальцій Ю.Ю. Особливості повноважень органів публічної влади в умовах воєнного стану *Децентралізація публічної влади в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2023*

- р., м. Львів) / [за наук. ред. проф. О. В. Батанова, доц. Р. Б. Бедрія]. – Київ; Львів; Щецин: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. С. 116–120.
17. Бальцій Ю. Ю. Децентралізація публічної влади: питання визначення та шляхи вдосконалення. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез VI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року)*. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 25–27.
  18. Болдирев С. В., Лінник М. П. Способи подолання недоліків правового регулювання статусу та організації роботи органів державної влади і органів місцевого самоврядування в контексті воєнної та післявоєнної відбудови інфраструктури. *Інтернаука. Серія: «Юридичні науки»*. 2022. № 5. С. 1–18.
  19. Конституційно правові проблеми виконавчої влади: навч. метод. посібник / за заг. ред. Д. С. Терлецького. Одеса, 2020. 161 с. URL: <http://dSPACE.ONUA.EDU.UA/handle/11300/12417> DOI 10.32837/11300.12417.
  20. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М. І. Козюбри. / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А. А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
  21. Конституційне право: навч. посібник / М. Афанасьєва, Ю. Бальцій, Ю. Батан та ін.; за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
  22. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
  23. Лялюк О. Ю. Військові та військово-цивільні адміністрації в системі територіальної організації влади в Україні: компаративний аналіз. *Проблеми законності*. 2022. Вип. 157. С. 6–19.
  24. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.

25. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики: матеріали наукового семінару (19 червня 2020 р.) / упоряд. Н. Я. Лепіш. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 397 с.
26. Тертишник В. М. Конституція України. Науково-практичний коментар. Київ: Алерта, 2022. 430 с.
27. Шевчук О. А. Конституційно правові засади нормотворчості центральних органів виконавчої влади: дис. ... д-ра філософ.: 081. Київ, 2022. 207 с.
28. Яковлев А. А. Конституційний процес в Україні: теоретичні і практичні аспекти реалізації: дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.02] / Національний університет «Острозька академія», Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2021. 436 с.

ТЕМА 8. Судова влада в системі сучасного конституціоналізму. Конституційний Суд України

Мета вивчення

Отримати та закріпити поглиблені знання щодо конституційних засад судової влади в Україні, здійснення правосуддя а також діяльності Конституційного Суду України; формування вмій та навичок сучасної інтерпретації та застосування конституційно-правових норм щодо визначених питань та вирішення відповідних практичних завдань.

Результати навчання

Після опрацювання матеріалу здобувач вищої освіти буде (спроможний):

- 1) пояснювати теоретичні та практичні аспекти конституційних засад судової влади в Україні;
- 2) володіти глибокими знаннями щодо особливостей судової системи України;
- 3) демонструвати глибоке знання законодавства в сфері судової влади;
- 4) розв'язувати практичні задачі із застосування конституційного законодавства в сфері здійснення правосуддя в Україні.

Лекційні питання:

1. Судова влада та її місце в механізмі розподілу державної влади.
2. Поняття, система та принципи судоустрою в Україні.
3. Конституційно-правові засади судочинства в системі сучасного конституціоналізму.
4. Вища рада правосуддя: конституційно-правовий статус.
5. Конституційно-правовий статус суддів в Україні.
6. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України.

Питання до практичного заняття:

1. Судова влада в механізмі розподілу державної влади
2. Судоустрій України: поняття, система, принципи.
3. Особливості конституційних засад судочинства в Україні.
4. Вища рада правосуддя: конституційно-правовий статус.
5. Конституційно-правовий статус суддів в Україні.
6. Конституційний Суд України: особливості конституційно-правового статусу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Конституційний Суд України згідно Конституції України за загальним правилом складається з вісімнадцяти суддів. Президент України призначив шість суддів КСУ, з'їзд суддів України призначив шість суддів, а у зв'язку із затримкою зі скликанням Верховної Ради України саме шість посад суддів залишилися вакантними із зазначеною ситуацією. У відповідності до чинного законодавства та з метою забезпечення належної діяльності та функціонування Конституційного Суду України Президент України видав відповідний Указ про тимчасове призначення на вакантні місця ще шість суддів до їх затвердження на Верховній Раді України. Надайте розгорнутий аналіз даної ситуації та відповідну правову оцінку щодо формування конституційного складу Конституційного Суду України.

2. Звернення до Конституційного Суду України: поняття та основні види. Надайте загальну характеристику формам звернень до Конституційного Суду України. Які існують правові особливості суб'єктів щодо їх подання?

Питання для самоконтролю:

1. Що таке судова влада?
2. Які існують конституційні принципи судочинства в Україні?
3. Які існують підстави звільнення та припинення повноважень судді в Україні?
4. Як формується Вища рада правосуддя?
5. У чому особливість конституційно-правового статусу Конституційного Суду України?

Теми для презентацій та повідомлень:

1. Поняття та сутність судової влади в Україні.
2. Класифікація принципів судової влади в Україні.
3. Вища рада правосуддя – конституційний, колегіальний, незалежний орган.
4. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України.
5. Особливості розгляду конституційної скарги в Україні.

Література:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр> (дата звернення: 25.09.2023)
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136 VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213619> (дата звернення: 25.09.2023).
3. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447 VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447_19 (дата звернення: 25.09.2023).

4. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798 VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798_19 (дата звернення: 25.09.2023).
  5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402 VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402_19 (дата звернення: 25.09.2023).
  6. Регламент Конституційного Суду України: Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 № 1 пс/2018 (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710_18 (дата звернення: 25.09.2023).
  7. Рішення Конституційного Суду України від 02.12.2019 № 11 р/2019 у справі щодо офіційного тлумачення положень статті 151 2 Конституції України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710_19 (дата звернення: 25.09.2023).
  8. Рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 № 15 рп/2002 у справі про досудове врегулювання спорів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710_02 (дата звернення: 25.09.2023).
  9. Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 № 19 рп/2004 у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710_04 (дата звернення: 25.09.2023).
- Рішення Конституційного Суду України від 11.03.2011 № 2 рп/2011 у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про Вищу раду юстиції». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710_11/ (дата звернення: 25.09.2023).

Спеціальна література:

10. Барабаш Ю., Берченко Г. Ефективність індивідуальної конституційної скарги як засобу захисту прав особи в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 9–21.

11. Батанов О.В. Конституційний лад України: протиріччя, конфліктогенний потенціал, виклики сучасності. *Судова апеляція*. 2019. № 2 (55). Р. 38–42.
12. Бесчастний В.М. Конституційні засади організації та здійснення публічної влади в Україні в практиці Конституційного Суду України (окремі аспекти). *Правові засади організації та здійснення публічної влади: зб. тез V Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті д-ра юрид. наук, проф., академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Л.П. Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 р.)*. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 40–43.
13. Бесчастний В., Терлецький Д., Запорожець В. Конституційна скарга: у пошуках балансу між публічним та приватним інтересом. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 22–34.
14. Білоус О.В. Правоохоронна і правозахисна діяльність органів судової влади і прокуратури в Україні: конституційно правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 190 с.
15. Бичков І.Г. Місце органів конституційної юрисдикції в механізмі стримувань і противаг демократичної правової держави: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2021. 238 с.
16. Бондаренко Б.О. Конституційно правове забезпечення незалежності конституційного суду (європейський та український досвід): дис. ... д ра філософії [спец. 081 – Право] / Львівський національний університет ім. Івана Франка. Львів, 2021. 220 с.
17. Боровицький О.А. Конституційно правові засади діяльності Вищої ради правосуддя: дис. ... д ра філософії [спец. 081 – Право]. Вінниця, 2020. 247 с.
18. Дрозд А.О. Інститут конституційного контролю в державах романо-германської правової системи: історико порівняльний аналіз: дис. ... д ра філософії [спец. 081 – Право] / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2021. 256 с.

19. Верба І.О. Доступність правосуддя в умовах воєнного стану як предмет наукового дослідження. *Європейські перспективи*. 2022. № 3. С. 10–15.
20. Завальнюк І.В. Право на справедливий суд в контексті конституційно-правового реформування судової системи України. *Право і суспільство*. 2022. № 2. С. 16–23.
21. Застосування судами Конституції України: доктрина і практика / О.Ю. Водянніков, О.В. Грищук, В.В. Лемак, Д.Г. Михайленко, О.В. Совгира [та ін.]; упоряд.: А.А. Єзеров, Д.С. Терлецький. Київ: ВАІТЕ, 2022. 603 с.
22. Івановська А.М. Конституційний контроль в системі державного контролю: теоретико правові та праксеологічні засади: дис. ... д-ра юрид. наук. [12.00.02; 12.00.07] / Хмельницький університет управління та права ім. Л. Юзькова, Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2021. 511 с.
23. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
24. Конституційне право: навч. посібник / за заг. ред. Д. Терлецького. НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 584 с.
25. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. Т.М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
26. Конституційно правові проблеми виконавчої влади: навч. метод. посібник / за заг. ред. Д.С. Терлецького. Одеса, 2020. 161 с.
27. Конституційна юстиція: навч. – метод. посіб. / за заг. ред. Д.С. Терлецького. Одеса: НУ «ОЮА», 2021. 154 с.
28. Різник С.В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 473 с.
29. Сліпенюк В.В. Конституційне право особи на використання в судочинстві рідної мови або мови, якою вона володіє: дис. ... д-ра філософії / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Одеса, 2021. 288 с.

30. Совгиря О. В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 556 с.
31. Софінська І. Д. Конституційна скарга як інструмент гарантування фундаментальних принципів конституціоналізму. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 1. С. 52–58.
32. Спінчевська О.М. Конституційний юрисдикційний процес: сучасний стан та перспективи удосконалення: дис. ... д-ра філософії / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 266 с.
33. Черняк Є.В. Охорона Конституції України та конституцій зарубіжних країн: конституційно порівняльний аналіз: монографія. Київ: Видавництво Ліра К, 2020. 592 с.
34. Чорна С.З. Правозахисна функція судової влади в умовах конституційної реформи в сучасній Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2021. 245 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

---

1. Впорядкуйте нормативно-правові акти за юридичною силою?

- A. Укази Президента, Конституція України, Закони України.
- B. Постанови Кабінету Міністрів України, Закони України, Конституція України.
- C. Конституція України, Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України.
- D. Конституція України, Укази Президента України, Закони України.

2. Гарантіями конституційного ладу України є:

- A. Система захисту свобод людини від обмежень з боку держави.
- B. Система загальних і спеціальних юридичних умов і засобів матеріального та процесуального характеру, які забезпечують дієвість основних принципів та інститутів суспільного і державного ладу України.
- C. Система багатоманітності у політичній сфері суспільства.
- D. Система основних правових і організаційних форм суспільних відносин, які передбачені Конституцією України.

3. Гуманістичні засади конституційного ладу полягають в:

- A. Існуванні необмеженої влади народу.
- B. Закріпленні і гарантуванні Конституцією України такого порядку, який ґрунтується на реальній і всебічній повазі до особи, людини і громадянина, забезпеченні прав і свобод особи, їх гарантуванні.
- C. Організації публічної влади.
- D. Забезпеченні громадянам гідних умов існування.

4. Якою державою є Україна відповідно до ст. 1 Конституції України?

- A. Суверенна і світська, соціальна, правова держава.
- B. Світська і незалежна, суверенна і соціальна, правова і демократична держава.

C. Суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

D. Суверенна і незалежна, демократична, правова держава.

5. Відповідно до Конституції України головним обов'язком держави є?

A. Захист суверенітету та забезпечення обороноздатності.

B. Забезпечення економічної самостійності.

C. Утвердження і забезпечення прав людини.

D. Збереження територіальної цілісності.

6. Правова держава забезпечує:

A. Верховенство права та закону.

B. Мінімальну гарантію прав і свобод людини.

C. Нерівність усіх перед законом і судом.

D. Відповідальність громадян.

7. Принцип верховенства права регламентовано в:

A. Статті 1 Конституції України.

B. Статті 3 Конституції України.

C. Статті 5 Конституції України.

D. Статті 8 Конституції України.

8. Оборона України відповідно до Конституції України складаються на:

A. Збройні Сили України.

B. Збройні Сили України, Службу безпеки України.

C. Збройні Сили України, прокуратуру, Президента України.

D. Службу безпеки України.

9. Основними формами демократії в Україні є:

A. Пряма та соціальна.

B. Проміжна та первинна.

C. Безпосередня та представницька.

D. Непряма та пряма соціальна.

10. Конституція України була прийнята:

A. 24 серпня 1991 р.

B. 27 червня 1996 р.

C. 28 червня 1996 р.

D. 24 серпня 1996 р.

11. Відповідно до Конституції України закон України набуває чинності:

- A. Через 15 днів з дня його офіційного опублікування.
- B. Через 10 днів з дня прийняття.
- C. Після підписання Президентом України.
- D. Через 10 днів з дня його офіційного оприлюднення.

12. Згідно ст. 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є:

- A. Президент України.
- B. Верховна Рада України.
- C. Територіальна громада.
- D. Народ України.

13. Право визначати і змінювати конституційний лад згідно з Конституцією України належить:

- A. Народу України.
- B. Верховній Раді України.
- C. Президенту України.
- D. Кабінету Міністрів України.

14. Які форми власності закріплені в Конституції України?

- A. Державна, колективна, приватна.
- B. Приватна, територіальна, сучасна.
- C. Державна, приватна, комунальна.
- D. Комунальна, приватна, колективна.

15. Який орган може зупинити державне фінансування політичної партії?

- A. Конституційний Суд України.
- B. Верховна Рада України.
- C. Національне антикорупційне бюро України.
- D. Національного агентства з питань запобігання корупції.

16. Політичні партії є:

- A. Неприбутковими організаціями.
- B. Прибутковими організаціями.
- C. Благодійними організаціями.
- D. Державними утвореннями.

17. Який з перехованих органів є органом місцевого самоврядування?

- A. Місцева державна адміністрація.
- B. Голова місцевої державної адміністрації.
- C. Міська рада.
- D. Місцевий суд.

18. Яка є підстава реалізації громадянином України свого права голосу при проведенні всеукраїнського референдуму:

- A. Досягнення 18 річного віку на день проведення референдуму.
- B. Наявність паспорта громадянина України.
- C. Включення до списків учасників всеукраїнського референдуму на відповідній ділянці.
- D. Включення до Державного реєстру виборців.

20. В яких із зазначених випадках Президент України признає всеукраїнський референдум щодо:

- A. Нової редакції Конституції України.
- B. Внесення змін до Конституції України
- C. Визнання нечинним закон про внесення змін та доповнень до Конституції України.
- D. Про внесення змін до розділу V Конституції України.

21. Які із зазначених питань можуть бути предметом ратифікаційного референдуму?

- A. Про об'єднання кількох адміністративно-територіальних одиниць.
- B. Про ратифікацію міжнародного договору.
- C. Про створення однопалатного парламенту.
- D. Про затвердження Закону України «Про ратифікацію міжнародного договору про зміну території України».

22. Хто із зазначених суб'єктів здійснює перевірку щодо відповідності Конституції України питань, винесених на всеукраїнський референдум за народною ініціативою?

- A. Верховна Рада України.
- B. Президент України.

- C. Верховний Суд України.
- D. Конституційний Суд України.

23. Які питання вирішуються виключно всеукраїнським референдумом згідно з Конституцією України?

- A. Про податки, бюджет, амністію.
- B. Про зміну території України.
- C. Про внесення змін до Конституції України.
- D. Про прийняття Конституції України.

24. Який громадянин не має права голосу на всеукраїнському референдумі?

- A. Громадянин, який постійно проживає на території іноземної держави.
- B. Громадянин, визнаний судом недієздатним.
- C. Громадянин, визнаний судом обмежено дієздатним.
- D. Громадянин, який знаходиться на лікуванні у психіатричній клініці.

25. Право голосу на виборах народних депутатів України мають дієздатні громадяни, які досягли на день проведення виборів:

- A. 16 років.
- B. 18 років.
- C. 21 року.
- D. 25 років.

26. До настання якого часу батьки зобов'язані утримувати своїх дітей згідно Конституції України?

- A. До здобуття ними дошкільної освіти.
- B. До досягнення ними шістнадцять років.
- C. До досягнення ними повноліття.
- D. До здобуття ними вищої освіти.

27. Головним обов'язком Української держави щодо громадян є?

- A. Забезпечення економічної самостійності.
- B. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини.
- C. Проведення конституційної реформи.
- D. Забезпечення територіальної цілісності.

28. До першого покоління прав людини відносять:

- A. Політичні права.
- B. Соціальні права.
- C. Економічні права.
- D. Особисті права.

29. До політичних прав і свобод належать:

- A. Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції.
- B. Право брати участь в управлінні державними справами.
- C. Право на судовий захист.
- D. Право на освіту.

30. До основних особистих прав і свобод людини і громадянина належать:

- A. Право на життя.
- B. Право приватної власності.
- C. Право на мирні зібрання.
- D. Право брати участь в управлінні державою.

31. До культурних прав та свобод людини і громадянина належать:

- A. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу.
- B. Право на свободу літературної, художньої, наукової, технічної творчості.
- C. Право на мирні зібрання.
- D. Право на безпечне довкілля.

32. Президент України відноситься до:

- A. Президентської гілки влади.
- B. Не відноситься до жодної з гілок влади.
- C. Законодавчої гілки влади.
- D. Виконавчої гілки влади.

33. В Україні посада Президента була утворена:

- A. У 1990 році.
- B. У 1991 році.
- C. У 1992 році.
- D. У 1993 році.

34. Який статус має Президент України?

- A. Є главою виконавчої влади.
- B. Є главою держави.
- C. Є главою Офісу Президента України.
- D. Є главою держави та главою виконавчої влади.

35. Скільки не може одна й та сама особа бути Президентом України ніж:

- A. 1 строк.
- B. 2 строки підряд.
- C. 3 строки підряд.
- D. 4 строки підряд.

36. У який термін після офіційного оголошення результатів виборів новообраний Президент України вступає на пост?

- A. Не пізніше ніж через тридцять днів.
- B. Не пізніше ніж через шістдесят днів.
- C. Не пізніше ніж через п'ятнадцять днів.
- D. Не пізніше ніж через сорок п'ять днів.

37. Що згідно з Конституцією України не є підставою для дострокового припинення повноважень Президента України?

- A. Неспроможність виконувати свої повноваження за станом здоров'я.
- B. Відставка.
- C. Втеча.
- D. Смерть.

38. Хто формує персональний склад Ради національної безпеки і оборони України?

- A. Начальник Генерального штабу Збройних Сил України.
- B. Прем'єр-міністр України.
- C. Президент України.
- D. Міністр оборони України.

39. Що є наслідком відставки Прем'єр-міністра України та прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінету Міністрів України?

- A. Призначення нового Прем'єр-міністра України для продовження роботи діючого Кабінету Міністрів України.
- B. Призначення позачергових виборів народних депутатів України.
- C. Відставка всього складу Кабінету Міністрів України.
- D. Кабінету Міністрів України надається 100 днів для виправлення помилок.

40. В який спосіб Прем'єр-міністр займає свою посаду?

- A. Обирається українським народом.
- B. Призначається Президентом України за згодою більше ніж половини від конституційного складу Верховної Ради України.
- C. Призначається Верховною Радою України за поданням Президента України.
- D. Обирається Верховною Радою України з числа народних депутатів.

41. Який суб'єкт призначає всеукраїнський референдум про затвердження

законопроекту щодо внесення змін до I, III, XIII розділів Конституції України?

- A. Верховна Рада України.
- B. Центральна виборча комісія Конституційний Суд України.
- D. Президент України.

42. Що собою являє викладена в письмовій формі пропозиція народного депутата звернена до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян здійснити певні дії, дати офіційне роз'яснення чи викласти позицію з питань, віднесених до їх компетенції?

- A. Депутатська заява.
- B. Депутатський запит.
- C. Депутатське запитання.
- D. Депутатське звернення.

43. Яка потрібна мінімальна кількість голосів для прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції України (крім розділів I, III, XIII).

- A. 156.
- B. 226.
- C. 300.
- D. 301.

44. Як ви вважаєте скільки законопроектів може бути подано до зареєстрованого у Верховній Раді України законопроекту «Про внесення змін до розділу III «Вибори. Референдум» Конституції України»?

- A. Один.
- B. Два.
- C. Три.
- D. Необмежена кількість.

45. Якому органу підпорядкована і підзвітна Рахункова палата?

- A. Верховній Раді України.
- B. Бюджетному комітету Верховної Ради України.
- C. Міністерству фінансів України.
- D. Кабінету Міністрів України.

46. До системи центральних органів виконавчої влади не входить?

- A. Кабінет Міністрів України.
- B. Агентства.
- C. Служби.
- D. Інспекції.

47. Який суб'єкт не відноситься до центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом?

- A. Рада національної безпеки і оборони України.
- B. Антимонопольний комітет України.
- C. Фонд державного майна України.
- D. Державний комітет телебачення і радіомовлення України.

48. Хто не входить до складу Ради національної безпеки і оборони України?

- A. Прем'єр-міністр України.
- B. Міністр оборони України.
- C. Генеральний прокурор України.
- D. Голова Служби безпеки України.

49. Як ви вважаєте на який строк призначається Уповноважений Верховної Ради України з прав людини?

- A. На 4 роки.
- B. На 5 років.
- C. На 7 років.
- D. На час повноважень Верховної Ради.

50. Не входять до судової системи України?

- A. Місцеві суди.
- B. Апеляційні суди.
- C. Верховний Суд.
- D. Конституційний Суд України.

51. Хто із зазначених суб'єктів не має право призначати суддів Конституційного Суду України?

- A. Кабінет Міністрів України.
- B. Верховна Рада України.
- C. З'їзд суддів України.
- D. Президент України.

52. З якого віку особа може стати суддею Конституційного Суду України?

- A. 30 років.
- B. 35 років.
- C. 40 років.
- D. 45 років.

53. Суддя Конституційного Суду України складає присягу:

- A. На пленарному засіданні Верховної Ради України.
- B. На спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України.
- C. На офіційному заході в Адміністрації Президента.
- D. На з'їзді суддів.

54. Який строк повноважень судді Конституційного Суду України?

- A. Три роки без повторного прав обрання.
- B. Шість років без повторного прав обрання.
- C. Дев'ять років без повторного прав обрання.
- D. Безстроково.

55. На який строк обирається на спеціальному пленарному засіданні голова Конституційного Суду України?

- A. На один 3 річний строк.
- B. На 5 років.
- C. На 6 років.
- D. На 9 років.

56. Не припиняються повноваження судді Конституційного Суду у разі:

- A. Досягнення ним шістдесяти років.
- B. Досягнення ним шістдесяти п'яти років.
- C. Досягнення ним сімдесяти років.
- D. Припинення громадянства України.

57. Суд є повноважним здійснювати конституційне провадження, якщо у його складі є щонайменше:

- A. 9 суддів Конституційного Суду.
- B. 10 суддів Конституційного Суду.
- C. 12 суддів Конституційного Суду.
- D. 15 суддів Конституційного Суду.

58. Формою звернення до Конституційного Суду України є:

- A. Конституційне подання.
- B. Конституційне оскарження.
- C. Припис про усунення порушень закону.
- D. Конституційна заява.

59. Що належить до актів Конституційного Суду України?

- A. Ухвали та рішення.
- B. Ухвали, забезпечувальні накази, постанови.
- C. Ухвали і постанови.
- D. Рішення, висновки, ухвали, забезпечувальні накази, постанови.

60. Щодо чого видається забезпечувальний наказ Конституційного Суду України?

- A. Щодо вирішення питань, пов'язаних із відкриттям та відмовою у відкритті провадження у справі.
- B. При вжитті заходів щодо забезпечення конституційного звернення.
- C. При вжитті заходів щодо забезпечення конституційної скарги.
- D. Щодо вирішення питань, пов'язаних із закриттям провадження у справі.

61. Офіційним виданням Конституційного Суду України є:

- A. Голос України.
- B. Вісник Конституційного Суду України.
- C. Офіційний вісник України.
- D. Офіційний вісник Конституційного Суду України.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

---

1. Поняття та система джерел конституційного права.
2. Нормативно-правові акти як джерела конституційного права.
3. Міжнародні договори як джерела конституційного права в системі сучасного конституціоналізму.
4. Акти органів судової влади як джерела конституційного права.
5. Інші джерела конституційного права.
6. Поняття та сутність конституції України.
7. Функції та юридичні властивості конституції.
8. Загальна характеристика Конституції України.
9. Конституція України: вимоги щодо порядку ухвалення та внесення змін до неї.
10. Правова охорона (захист) Конституції України.
11. Поняття та сутність конституційного ладу України.
12. Порядок визначення та зміни конституційного ладу України.
13. Система засад конституційного ладу України.
14. Конституційні засади державного суверенітету України.
15. Конституційний принцип поділу державної влади.
16. Принцип верховенства права: поняття та особливості реалізації.
17. Пряма та представницька демократія: поняття та сутність.
18. Поняття, види, конституційно-правове регулювання референдумів.
19. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою.
20. Виборче право. Пасивне і активне виборче право.
21. Принципи виборчого права.
22. Основні виборчі системи.
23. Особливості загальнодержавних виборів.
24. Особливості місцевих виборів.

25. Відповідальність за порушення виборчого законодавства в Україні.
26. Поняття, структура та принципи конституційного статусу особи.
27. Поняття, розуміння та сутність прав людини.
28. Права людини і конституційні права. Класифікація конституційних прав.
29. Зобов'язання держави, зумовлені правами людини.
30. Обмеження конституційних прав: підстави та вимоги.
31. Поняття, види та значення гарантій прав людини.
32. Особливості юридичного захисту прав внутрішньо переміщених осіб.
33. Конституційні обов'язки особи.
34. Державна територія: поняття та особливості.
35. Поняття, форми і принципи державного устрою.
36. Принцип унітаризму та його закріплення в Конституції.
37. Поняття, принципи та гарантії місцевого самоврядування.
38. Система місцевого самоврядування.
39. Конституційно-правовий статус органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.
40. Відносини та взаємодія органів місцевого самоврядування з органами державної влади: проблеми визначення та реалізації.
41. Конституційно-правовий статус депутата місцевої ради та особливості його діяльності.
42. Законодавча влада за умов поділу державної влади.
43. Конституційна природа Верховної Ради України – парламенту України.
44. Конституційний склад і структура Верховної Ради України.
45. Компетенція Верховної Ради України.
46. Парламентські процедури. Законодавча процедура.
47. Конституційно-правовий статус спеціалізованих органів парламентського контролю – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Рахункової палати.

48. Конституційний статус народного депутата України.
49. Президент України: роль і місце в системі органів державної влади.
50. Президента України: порядок вступу на пост та порядок припинення повноважень Президента України.
51. Особливості процедура усунення Президента України з поста у порядку імпічменту.
52. Повноваження Президента України.
53. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України.
54. Офіс Президента України.
55. Виконавча влада: поняття та її місце в системі розподілу державної влади.
56. Система органів виконавчої влади в Україні.
57. Порядок формування та склад Кабінету Міністрів України.
58. Компетенція Кабінету Міністрів України.
59. Організація і порядок діяльності Кабінету Міністрів України.
60. Конституційний статус і система центральних органів виконавчої влади.
61. Конституційний статус і система місцевих органів виконавчої влади.
62. Судова влада в системі розподілу державної влади.
63. Конституційні засади функціонування судової влади.
64. Конституційні засади судочинства.
65. Принципи та загальна характеристика системи судоустрою.
66. Конституційний статус Вищої ради правосуддя.
67. Конституційний статус судді.
68. Особливості порядку припинення повноважень суддів та правові підстави їх звільнення.
69. Правова природа Конституційного Суду України.
70. Принципи діяльності Конституційного Суду України.
71. Функції та повноваження Конституційного Суду України.
72. Склад і порядок формування Конституційного Суду України.

73. Структура та організація діяльності Конституційного Суду України.
74. Звернення до Конституційного Суду України: поняття, суб'єкти, форми.
75. Конституційна скарга: поняття, критерії прийнятності, особливості розгляду.
76. Акти Конституційного Суду України: поняття та види.

Зміст

ВСТУП.	3
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	5
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ.	9
Тема 1. Джерела конституційного права у системі конституціоналізму.	9
Тема 2. Конституційний лад та конституціоналізм.	14
Тема 3. Конституційно-правові засади народовладдя	20
Тема 4. Конституційно-правовий статус особи в системі сучасного конституціоналізму	25
Тема 5. Законодавча влада в системі конституціоналізму.	31
Тема 6. Президент України в системі сучасного конституціоналізму.	36
Тема 7. Виконавча влада в системі конституціоналізму	42
Тема 8. Судова влада в системі сучасного конституціоналізму. Конституційний Суд України.	48
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.	55
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ	67

Навчальне видання

Юрій Юрійович БАЛЬЦІЙ
Віта Миколаївна ПАНАСЮК

СУЧАСНИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ

Методичні рекомендації

Освітня програма підготовки здобувачів
вищої освіти ступеня бакалавра
у Національному університеті «Одеська юридична академія»,
галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право»

Електронне видання

В авторській редакції

Ум-друк. арк. 4,19.

Зам. № 2312–01.

Видавець ПП «Фенікс»

(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).

Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.

e-mail: fenix-izd@ukr.net